วิเคราะห์

"การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ไทย - ญี่ปุ่น"

ผกาทิพย์ สกุลครู* เขียน

จากบทความของ Washi คงทำให้ผู้อ่านเกิดแง่คิดในลักษณะวิเคราะห์วิจารณ์มากบ้างน้อยบ้าง ในแง่มุมต่าง ๆ แล้วแต่บุคคล การนำเสนอบทความข้างต้นมิได้มีจุดมุ่งหมายให้ผู้อ่านเห็นพ้องตามไปด้วย หากแต่ควรรับฟังเพื่อนำไปพิจารณา และหากยอมรับจุดที่เป็นปัญหา ก็ควรมองหาสาเหตุ เพื่อค้นหาแนวทางแก้ไข ในที่นี้ผู้เขียนใคร่ขอวิเคราะห์ใน 3 ประเด็นที่มีการกล่าวถึงในบทความข้างต้น ซึ่งคิดว่าน่าสนใจ ได้แก่

1. ปัญหาในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย - ญี่ปุ่น
2. ภาษาญี่ปุ่นกับญี่ปุ่นศึกษา
3. การวิจัยญี่ปุ่นศึกษา

1. ปัญหาในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ไทย - ญี่ปุ่น

ก่อนอื่นใคร่ขอยกคำจำกัดความของคำว่า "แลกเปลี่ยน" และคำว่า "วัฒนธรรม" จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 มาไว้ ณ ที่นี้ เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน

แลกเปลี่ยน
"เอาของต่อของแลกกัน"
วัฒนธรรม
"สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ, วิถีชีวิตของหมู่คณะ, ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรม พุทธศักราช 2485 หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน, ทางวิทยาการ หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน"

การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ซึ่งในภาษาญี่ปุ่นใช้ว่า Bunka Kooryuu หรือในภาษาอังกฤษใช้ว่า Cultural Exchange นั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าเป็นในกรณีของอังกฤษ, เยอรมัน, ฝรั่งเศส หรือญี่ปุ่นก็ตาม แม้ Washi จะเลี่ยงโดยกล่าวว่ามีลักษณะ 2 ลักษณะผสมผสานกัน คือ เป็นการแลกเปลี่ยน ควบคู่ไปกับการให้ความร่วมมือ แต่หากจะพูดกันโดยเนื้อแท้แห่งความเป็นจริงจะเห็นได้ว่า

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มีแนวโน้มเป็นการเผยแพร่ และการช่วยเหลือนั่นเอง กล่าวโดยสรุปคือ เป็น "ผู้ให้" หากจะพิจารณาตัวอย่างกรณีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของมูลนิธิญี่ปุ่นก็จะเห็นได้อย่างชัดเจน หรือโครงการแลกเปลี่ยนกับหน่วยงานของต่างประเทศอื่น ๆ ก็มีให้เห็นอยู่มากมาย ซึ่งไม่ว่าจะเป็นกรณี ไทย - ญี่ปุ่นหรือกรณีอื่น ๆ ก็คงจะหลีกเลี่ยงได้ยาก ในสภาพปัจจุบันซึ่งเราคงจะต้องยอมรับหากเห็นความจำเป็นที่จะต้องตกอยู่ในสภาพ "ผู้รับ" แต่สิ่งสำคัญอยู่ที่ว่า การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นจะต้องกระทำด้วยความรอบคอบระมัดระวัง ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ฝ่ายผู้ให้ และผู้รับ และประการสำคัญคือ บรรลุเป้าหมายดั้งเดิมคือเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน และเชื่อมโยงไปสู่สันติสุขของมวลมนุษย์ในโลก มิใช่สร้างความแตกร้าวหรือร้าวฉานให้เกิดขึ้นหรือยิ่ง ๆ ขึ้น ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในการประกอบกิจกรรมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทั้งฝ่ายผู้ให้และผู้รับควรคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) ทั้งสองฝ่ายควรได้ศึกษาทำความรู้จักและเข้าใจฝ่ายตรงข้ามอย่างกว้างขวาง และลึกซึ้ง เพื่อใช้ประกอบแนวทางการพิจารณาการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง **แน่นอน ผู้ให้ย่อมมีแนวนโยบายของผู้ให้ ซึ่งอาจอยู่บนพื้นฐานของแนวนโยบายทางการเมือง นโยบายต่างประเทศบางประการ ซึ่งมีผลเกี่ยวโยงถึงความอยู่รอด ความเจริญรุ่งเรือง เสถียรภาพความมั่นคง และความสงบสุขของญี่ปุ่น** (ผกาทิพย์ สกุลครู 2528 : 18) แต่ก็ควรที่จะระมัดระวังมิให้ "การให้" นั้นมีลักษณะเป็นการยัดเยียด บีบบังคับ หรือให้ในสิ่งที่ผู้รับไม่พึงปรารถนา แม้ว่าผู้ให้จะให้ด้วยเจตนารมณ์ที่ดีเพียงใดก็ตาม ก็อาจสร้างความไม่พอใจ ความไม่เข้าใจ เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์โจมตีในทางเสียหายขึ้นได้จึงควรได้ศึกษาผู้รับในแง่มุมต่าง ๆ อาทิเช่น ชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยม ประเพณี สังคม ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา เป็นต้น ซึ่งเป็นองค์ประกอบของสังคมนั้น เพื่อให้รู้ซึ้งถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้รับ และส่งมอบในสิ่งอันพึงปรารถนาและเป็นที่ชื่นชมสำหรับผู้รับ สำหรับผู้รับนั้น การรับในลักษณะ "ให้ก็เอา" "ยิ่งมากยิ่งดี" หรือรับในลักษณะที่ **"เกรงใจและเก็งใจผู้ให้"** (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ 2529 : 29) นั้นเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงอย่างยิ่ง เพราะอาจไม่เกิดประโยชน์ ส่งผลเสียหรือก่อให้เกิดปัญหาตามมาได้ เราต้องศึกษาทำความรู้จักกับผู้ให้ให้ดี ให้เข้าใจในความคิดและแนวนโยบายของผู้ให้ ปัดป้องในสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา มองให้ไกลและลึก รับอย่างมีสติ มีการวางแผน กำหนดแนวนโยบายที่จะนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

(2) ในการวางแนวนโยบายของผู้รับนั้น ก่อนอื่นประการสำคัญคือ ผู้รับต้องรู้จักตนเอง มนุษย์เรานั้นมักเข้าใจว่า รู้จักตนเองดี หากแต่ว่าในความเป็นจริงแล้ว เรามักมองข้ามเรื่องของตน หรือเรื่องใกล้ตนเสมอ มีใครสักกี่คนที่รู้ว่าบันไดบ้านตนเองที่ขึ้นลงอยู่ทุกวันนั้นมีกี่ขั้น หรือเส้นผมบนศีรษะตนเองนั้นมีกี่เส้น การมองตนเองพึงมองอย่างวิเคราะห์วิจารณ์ แยกแยะจุดดีจุดเสียออกจากกัน โดยปราศจากอคติ แล้วพยายามพัฒนาจุดดีให้ดียิ่งขึ้น และหา

ทางแก้ไขจุดเสียหรือจุดบกพร่อง เป็นการแก้ให้ถูกจุด แก้ที่ต้นเหตุมิใช่ปลายเหตุ ควรถามตนเองว่า ปัญหาอยู่ที่ใด เราต้องการอะไร ต้องการอย่างไร และต้องการเพื่ออะไร

Washi ได้กล่าวไว้ในตอนหนึ่งว่า คนไทยมีความภาคภูมิใจในตนเองสูง ในเรื่องนี้ผู้เขียนเห็นว่าเป็นจุดหนึ่งที่น่าคิด ความรักและความภาคภูมิใจในประเทศชาติหรือต่อตนเองนั้นไม่ใช่สิ่งเลวร้าย เพราะหากไม่มีสิ่งนี้มนุษย์ก็จะสิ้นหวัง ไม่สามารถประคับประคองตนเองหรือสังคมให้ยืนยงต่อไปได้ หากแต่ว่าเมื่อเกินระดับที่ควรจะเป็นจะก่อให้เกิดผลเสีย ดังเช่นตัวอย่างของประเทศในแถบยุโรป หรือญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือตัวอย่างอื่น ๆ อีกมากมายในประวัติศาสตร์หากมนุษย์หลงไหลภูมิใจ พึงพอใจในตนเองว่าเป็นที่สุดแล้ว นั่นเท่ากับว่าเป็นการปิดกั้นหนทางสู่ความก้าวหน้า สู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในขณะที่โลกก้าวไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้งในทุกขณะ เราจะถูกทอดทิ้งให้อยู่ข้างหลังและยิ่งห่างไกลออกไปทุกทีจนแก้ไขอะไรได้ยาก ได้แต่คอยตามแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ซึ่งไม่ช่วยให้อะไรดีขึ้น การยกย่องชื่นชมอย่างเพ้อฝันโดยไม่มองสภาพความเป็นจริงไม่สร้างสรรค์ แต่กลับเป็นการทำลาย

(3) เมื่อรู้ว่าตนต้องการอะไร อย่างไร และเพื่ออะไรแล้ว ประการต่อมาที่จะต้องพิจารณาก็คือ เราพร้อมที่จะรับหรือไม่

บ่อยครั้งที่เราพบเห็นหรือได้ยินได้ฟังปัญหาในการแลกเปลี่ยนหรือการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากความไม่พร้อมที่จะรับของฝ่ายผู้รับ ซึ่งมีสาเหตุมาจากความไม่พร้อมในด้านทรัพยากรบุคคล หรือความไม่พร้อมในด้านการดูแลรักษา ซึ่งมีเรื่องของงบประมาณเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ความไม่พร้อมของผู้รับอาจสร้างปัญหามากมายและเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ เกิดผลเสียมากกว่าผลดี จึงควรพิจารณาด้วยความรอบคอบ

(4) ให้และรับอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพซึ่งกันและกัน มองเห็นคุณค่าของกันและกัน **ค่าของคนอยู่ที่คนผู้นั้นเห็นคุณค่าของผู้อื่นอยู่เหนือคุณค่าของตนเอง** (ระพี สาคริก 2525 : 3) ในระดับกลุ่มคน ระดับสังคม ก็อาจกล่าวได้เช่นกัน มนุษย์นั้นมีสัญชาตญาณอย่างหนึ่งคือ มักไม่ยอมรับสิ่งที่แตกต่าง ปัญหาที่เห็นเด่นชัดในโลกของเราคือ ปัญหาการเหยียดผิว ซึ่งหากมนุษย์ในโลกสามารถขจัดความรู้สึกดังกล่าวออกไปได้ ยอมรับกันและกันมากขึ้น อ่อนน้อมถ่อมตนเข้าหากัน โลกนี้คงอยู่ได้อย่างสงบสุข แน่นอนปัญหาการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมก็จะลดน้อยถอยลง

(5) ในการเจรจาตกลงใด ๆ ควรกระทำด้วยความรอบคอบ และอย่างตรงไปตรงมา เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน ซึ่งจะเป็นการป้องกันมิให้เกิดปัญหาตามมา

2. ภาษาญี่ปุ่นกับญี่ปุ่นศึกษา

ภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ ภาษาคือสิ่งซึ่งมนุษย์ในสังคมนั้น ๆ สร้างขึ้นเพื่อใช้สื่อความรู้สึกนึกคิดระหว่างคนในสังคมเดียวกัน ภาษาเกิดจากข้อตกลงหรือการยอมรับร่วมกันของคนในสังคม เพื่อใช้สื่อความหมายแทนความจริงต่าง ๆ ดังนั้นในการติดต่อสื่อสาร บุคคลจะสามารถใช้ภาษาได้อย่างสมความมุ่งหมายก็ต่อเมื่อเขาเข้าใจข้อตกลงเฉพาะสังคมนั้น ๆ การจะถ่ายทอดความคิดของตนให้เป็นที่เข้าใจสำหรับบุคคลต่างวัฒนธรรมได้

ย่อมต้องเข้าใจข้อตกลงเฉพาะสังคมนั้นซึ่งแฝงไว้ด้วยขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม โครงสร้างสังคม ระเบียบวิธีปฏิบัติ ชีวิตความเป็นอยู่และอื่น ๆ ของคนในสังคมนั้น

การวิเคราะห์ภาษา จะสามารถช่วยให้เข้าใจโครงสร้างและวิวัฒนาการของสังคมได้ดี (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา 2528 : 38) แต่ในสังคมไทย การศึกษาภาษามักถูกมองจำกัดอยู่ในวงแคบเป็นเพียงความสามารถพิเศษช่วยในการหางานทำ ภาษาเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มนุษย์ในแต่ละสังคมสร้างขึ้น และภาษาก็เป็นสื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมในรูปแบบอื่น ๆ หากแต่ว่าภาษาเป็นสิ่งละเอียดอ่อนและอาศัยเวลา บุคคลจึงมักท้อแท้ เลิกรา หรือมองผ่านเลยไปหาสื่ออื่น ดังนั้น ในสังคมไทยเราผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจภาษาญี่ปุ่น และใช้ภาษาญี่ปุ่นเป็นสื่อในการศึกษาวิเคราะห์ประเทศญี่ปุ่นนั้นนับว่ายังมีน้อย ดังข้อสังเกตของ Washi ที่ว่า นักวิชาการญี่ปุ่นศึกษาของไทยส่วนใหญ่ศึกษาจากเอกสารภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นฉบับแปลหรือที่นักวิชาการชาวตะวันตกเขียนขึ้น จริงอยู่การศึกษาวิจัยในลักษณะดังกล่าวก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง คือจะเห็นวิธีการมองญี่ปุ่นของชาวตะวันตก ซึ่งก็คงจะให้แง่คิดบางประการ แต่หากการศึกษาวิจัย**จำกัดอยู่เพียงเท่านั้น** ก็จะเป็นการนำอันตรายมาสู่ ทั้งนี้เพราะเปรียบเสมือนการมองผ่านกล้องเท่ากับเป็นการจำกัดขอบเขตอยู่เพียงภายในมุมกล้อง ไม่มีโอกาสมองให้กว้างไกล และลึกด้วยสายตาของตนเอง การศึกษาหาข้อมูลนั้นพึงกระทำโดยรอบด้าน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2531 : 18) กล่าวไว้ว่า **ไม่มีปัญหาว่าญี่ปุ่นได้เปรียบในการติดต่อสัมพันธ์ค้าขายกับเรา และพ่อค้าญี่ปุ่นจำนวนมากจ้องจะเอาเปรียบเราเหมือนพ่อค้าทั่วไปในโลก ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่เราต้องป้องกันและรู้ทัน เราจะป้องกันและรู้ทันได้ก็ต่อเมื่อเราต้องรู้จักญี่ปุ่นตามที่เป็นจริง ไม่ใช่รู้จักด้วยการประณามอย่างหลับหูหลับตา ด้วยสื่อมวลชน และแหล่งข่าวของฝรั่งซึ่งครอบงำข่าวสารในโลกเสียจนเกือบมืดมิดไปหมดอย่างนี้**

"การสอนภาษาญี่ปุ่นเป็นการผลิตคนออกไปรับใช้ญี่ปุ่นจริงหรือไม่" "การศึกษาสหรัฐอเมริกา เป็น Americanization การศึกษาญี่ปุ่นเป็น Japanization" หากเป็นจริงดังกล่าว นั่นหมายความว่า ปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องแก้ไข คือ ปัญหากระบวนการเรียนรู้ของเรา การศึกษาที่ควรจะเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษา จุดมุ่งหมายสำคัญที่สุดควรมุ่งที่การสร้างคนให้เป็นผู้มีคุณภาพทางความคิด มีวิจารณญาณ มีลักษณะการมองปัญหาที่ไม่มีอคติ ยึดมั่นอยู่บนเหตุผลและข้อมูลความเป็นจริง รู้จักวิเคราะห์ รู้จักปรับเปลี่ยน รู้จักสร้างสรรค์ มิใช่ศึกษาเพียง เพื่อจดจำและลอกเลียน หากทรัพยากรบุคคลเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ ปัญหาดังกล่าวไม่ควรจะเกิดขึ้น แนวความคิดที่ไม่เห็นด้วยกับการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น เปรียบเสมือนประวัติศาสตร์ย้อนรอยกลับสู่ความคิดความเชื่อแบบเก่าที่ปิดหูปิดตาตนเองไม่ยอมรับรู้โลกภายนอก ซึ่งตนเองไม่พึงปรารถนา ซึ่งประวัติศาสตร์ก็ได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดแจ้งแล้วว่า เป็นสิ่งที่ผิดพลาดโดยสิ้นเชิง **ถ้าเห็นเขาเป็นมิตร เราก็ต้องรู้จักมิตรให้ดี ถ้าเห็นเขาเป็นศัตรู ก็ยิ่งต้องรู้จักเขาให้ดีขึ้นไปอีก** (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2531 : 18) หากว่าการให้การศึกษาส่งผลในทิศทางดังกล่าวจริงแล้ว เราจะต้องเร่งแก้ไขปัญหากระบวนการเรียนรู้เป็นการด่วน

เสน่ห์ จามริก (2528 : 15) กล่าวไว้ว่า **ระบบการศึกษาต่อต่างประเทศของเราตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เราไปเรียนเพื่อที่จะจำของฝรั่งมาใช้ ไม่เคยไปเรียน**

เพื่อความเข้าใจว่าเขาเป็นมายังไง เราจะได้มาดูพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์ของเรา เห็นจุดอ่อนของระบบการศึกษาไทย .....เราไปเรียนแต่เทคนิค..... อยากให้มองระยะยาวว่า ทำอย่างไรให้ระบบการศึกษาเป็นระบบที่เจาะลึกลงไปในมิติของประวัติศาสตร์ให้มาก ไม่ใช่เป็นระบบที่ฉกฉวยวิธีการเทคนิค.....คงเป็นเรื่องของการปรับเปลี่ยนค่านิยมในกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด....ประวัติศาสตร์ เป็นมิติของการศึกษาวิจัยที่สำคัญมาก แต่ไม่ใช่เรียนรู้แค่อดีต อยากให้รู้ถึงความเป็นมาด้วย ในเรื่องนี้ลิขิต ธีรเวคิน (2529 : 9) ก็ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาเกี่ยวกับญี่ปุ่นปัจจุบันไม่ว่าเรื่องใดก็ตามจะไม่สมบูรณ์ ถ้าไม่มีมิติเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของประเทศญี่ปุ่น การศึกษาประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นไม่ใช่ต้องการรู้อย่างละเอียดในลักษณะผู้เชี่ยวชาญ แต่เพื่อให้เห็นภาพความเป็นมา

อย่างไรก็ตาม ในแง่ของการศึกษาภาษาญี่ปุ่น ผู้ที่อยู่ในวงการศึกษาภาษาญี่ปุ่นของไทยควรจะได้คิดหาแนวทางการศึกษาญี่ปุ่นสำหรับนักวิชาการ ดังเช่นที่มีความพยายามอยู่ในประเทศอังกฤษ ที่ Centre of Japanese Studies, The University of Sheffield "ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 โดยมีการอบรมภาษาญี่ปุ่น" ให้แก่นักวิชาการในระยะสั้น จุดประสงค์เพื่ออ่านงานทางวิชาการภาษาญี่ปุ่นโดยตรง ซึ่งเป็นการช่วยให้นักวิชาการสามารถรับรู้ข้อมูลได้โดยทางตรงและรวดเร็วยิ่งขึ้น

3. การวิจัยญี่ปุ่นศึกษา

Washi ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า หัวข้อวิจัยญี่ปุ่นศึกษาของนักวิชาการไทย ที่เกิดจากความใฝ่รู้ทางวิชาการอย่างแท้จริงโดยไม่มีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องนั้นมีน้อย

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2528 : 38 - 39) กล่าวไว้ว่า นักวิชาการไทยที่จะนั่งทำงานค้นคว้าวิจัยในเรื่องที่ตนรักและอยากรู้ คงต้องครองชีวิตด้วยความยากลำบาก จึงมักต้องปรับเปลี่ยนความสนใจไปตามแหล่งทุนวิจัย ทำให้ความสนใจของนักวิชาการต้องกระโดดไปมา

เกี่ยวกับการวิจัย ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2528 : 39) ได้เคยกล่าวไว้อีกว่า สังคมไทยนั้น เรื่องส่วนใหญ่ในการทำวิจัยมักเป็น Policy oriented ซึ่งเป็นการวิจัยที่ต้องการตอบปัญหาเฉพาะหน้าของผู้บริหาร หรือเอาไปเป็นพื้นฐานในการวางนโยบายหรือวางแผน ซึ่งเป็นงานวิจัยแบบวิศวกรสังคมมากกว่า การวิจัยทางวิชาการเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ตอบสนองความอยากรู้ อยากอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และกล่าวอีกว่างานวิจัยแบบ Policy oriented มีบทบาทหรือเป็นประโยชน์ต่อเฉพาะหน่วยงาน หรือมีประโยชน์อยู่ในระยะเวลาสั้น ๆ ต่อมาก็อาจถูกทิ้งไป

ผู้เขียนได้แต่เฝ้ามองและตั้งความหวังไว้ว่า การวิจัยญี่ปุ่นศึกษาจะไม่เป็นเช่นนั้น ญี่ปุ่นศึกษาของไทยเพิ่งจะเริ่มต้น หรือเป็นเด็กที่เพิ่งจะคลอดจากครรภ์มารดา หรือไม่ก็เพิ่งจะเริ่มหัดเดินเท่านั้นเอง (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ 2529 : 16) ดังนั้นในตอนต้น โดยเฉพาะในช่วงที่มีแรงสนับสนุนจากรัฐบาลญี่ปุ่นควรเป็นช่วงของการวางรากฐานทางการศึกษาวิจัยญี่ปุ่นในด้านต่าง ๆ ให้แข็งแรงมั่นคง เตรียมตัวให้พร้อมที่จะก้าวไปข้างหน้าอย่างหนักแน่นด้วยความมั่นใจและด้วยลำแข้งของตนเอง การพิจารณาหัวข้อวิจัยนั้น ปัญหาอยู่ที่ว่าเราเอาอะไรมาเป็นตัวตั้งเป็นมาตรฐานในการตัดสิน วิชาการทุกแขนงมีความสำคัญในตัวเองไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน หากเราเอาปัญหาเฉพาะหน้าเร่งด่วนของผู้บริหารเป็นตัวตั้ง หัวข้อวิจัยก็จะมุ่งไปที่ปัญหาทางเศรษฐกิจแต่เพียงทิศทาง

เดียว ขาดความหลากหลาย การศึกษาวิจัยเช่นกรณีของญี่ปุ่นศึกษา ควรเป็นการศึกษาที่รอบด้านในลักษณะสหวิทยาการ (Interdisciplinary) อย่างจริงจัง เพราะปัญหาทุกปัญหาย่อมจะมีผลกระทบเป็นลูกโซ่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

การวิจัย คือการแสวงหา คิดค้นความรู้ใหม่ เพราะฉะนั้นการทำวิจัยต้องมีจุดมุ่งหมาย มีความอยากรู้ อยากเห็น อยากแสวงหา เพื่อที่จะคิด และค้นพบความรู้ใหม่ ๆ โดยส่งเสริม ต่อเติม แก้ไข เปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงความรู้ที่มีอยู่ ดังนั้นเงื่อนไขประการแรก ผู้วิจัยต้องมีคำถามเป็นส่วนจูงใจให้เกิดวิธีการและเป้าหมายในการแสวงหาความรู้ (เสน่ห์ จามริก 2528 : 4) เสน่ห์ จามริก กล่าวไว้อีกว่า **นักวิชาการต้องเป็นคนช่างสังเกต และต้องมีฐานของความรู้สึกนึกคิดอยู่เป็นทุนเดิม แต่ไม่ใช่** Concious **กับความเป็นนักวิจัยจนเกินไป ขนาดว่าอยากจะคิดหาเรื่องนั้นเรื่องนี้ทำวิจัย มันคิดไม่ออก**

ในระยะหลัง ๆ นี้ มักมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยให้ความสนใจงานสอนน้อยกว่าที่ควรจะเป็น มักมุ่งความสนใจไปที่การทำวิจัย เนื่องมาจากในระบบทบวงมหาวิทยาลัยมีการเอาตำแหน่งทางวิชาการมาผูกพันกับการเขียนงานวิชาการเป็นเล่ม **การผลิตงานวิจัยเล่มใหญ่ ๆ นั้น ก็อาจจะไม่มีความยิ่งใหญ่ในทางความคิดเท่ากับความใหญ่ในทางปริมาณ** (เจตนา นาควัชระ 2528 : 28) เจตนา นาควัชระ กล่าวอีกว่า **การวิจัยเป็นสิ่งที่ควบคู่มากับกำเนิดของวิชาการ ของการแสวงหาความรู้ และของการให้การศึกษา เพราะฉะนั้นไม่ใช่สิ่งที่เราต้องมาส่งเสริม ความจริงคนที่สอนหนังสืออยู่ ถ้าเป็นครูที่ดีต้องทำงานวิจัยอยู่แล้วโดยอัตโนมัติ คือ ต้องเพิ่มเติมแสวงหาความรู้ใหม่ตลอดเวลา ทั้งเพื่อที่จะนำไปสอน และยังอาจกลั่นกรองเผยแพร่ไปเกินกว่าวงการเรียนการสอน**

มหาวิทยาลัยระบุไว้ว่า ภาระหน้าที่ของอาจารย์ได้แก่ (1) สอน (2) วิจัย (3) บริการวิชาการ แต่ลักษณะการให้ทุนวิจัยในทางปฏิบัติ จะเป็นการเสนอโครงการและพิจารณาให้ทุนเป็นราย ๆ ไปเหมือนกับจะสื่อความหมายว่า วิจัย หรือไม่วิจัยก็ไม่เป็นไร หากมีโครงการน่าวิจัยก็จะสนับสนุน ผู้ที่ไม่ได้รับทุนคือ ผู้ที่ไม่ต้องทำวิจัย (ในทางปฏิบัติ เมื่อไม่ได้รับทุน โครงการก็มักจะล้มไป) ที่ทำวิจัยก็เพราะได้รับทุน ต้องการทุนก็เลยทำวิจัย โครงการที่ไม่ได้รับทุน คือ โครงการที่ไม่สมควรวิจัย ไม่ใช่งานวิจัย การให้ทุนวิจัยในปัจจุบันจึงเปรียบเสมือนดาบสองคม การทำวิจัยนั้นหากถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของอาจารย์ทุกคน การสนับสนุนก็ควรสนับสนุนทุกคน หรือหากมีปัญหาในด้านงบประมาณก็น่าจะมุ่งสนับสนุนในด้านของการเผยแพร่ผลงานในลักษณะของการตีพิมพ์เป็นรูปเล่มและอื่น ๆ โดยพิจารณาคุณภาพของงาน

เจตนา นาควัชระ (2528 : 20) กล่าวว่า**เราไปให้ความขลังกับการวิจัยมากเสียจนทำให้คนจำนวนหนึ่งฝ่อไปเลย เพราะเขากลัวว่าสิ่งที่เขาทำอยู่ ทำได้และคิดจะทำ มันไม่ใช่งานวิจัย เพราะเราไปติดกับรูปแบบที่อาจหยิบยืมมาจากตะวันตก หรือที่ถูกกำหนดโดยสาขาวิชาบางสาขาวิชา**

สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เขียนกล่าวมาข้างต้น เป็นความปรารถนาที่จะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงการญี่ปุ่นศึกษาของไทยได้ย้อนกลับมามองวงการนี้อีกครั้งหนึ่ง คิดพิจารณาช่วยกันหาทางแก้ไขและป้องกันปัญหาต่าง ๆ ทั้งนี้ก็เพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกันในอันที่จะนำพาญี่ปุ่นศึกษาให้มีความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ และเพื่อความเข้าใจอันถูกต้องของความสัมพันธ์ไทย - ญี่ปุ่น ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายร่วมกันของพวกเราทุกคน

บรรณานุกรม

เจตนา นาควัชระ. สัมภาษณ์ลงใน "ทัศนะทางการวิจัยของสามนักวิชาการ." *จุลสารไทยคดีศึกษา* 3 (กันยายน 2528) : 17 - 30.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. สัมภาษณ์ลงใน "ทัศนะทางการวิจัยของสามนักวิชาการ." *จุลสารไทยคดีศึกษา* 3 (กันยายน 2528) : 31 - 40.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. "ญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย : เราจะไปทางไหนกัน?" *ไทย - ญี่ปุ่นศึกษา* (มกราคม - มีนาคม 2529) : 14 - 29.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. "เกี่ยวโตใต้ชะเงื้อมดอยสุเทพ." *มติชนสุดสัปดาห์* (12 มิถุนายน 2531) : 18.

ผกาทิพย์ สุกลครู. "ความช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาของรัฐบาลญี่ปุ่น." *ไทย - ญี่ปุ่นศึกษา* (กรกฎาคม - กันยายน 2528) : 5 - 18.

ระพี สาคริก. "มหาวิทยาลัยกับอุดมการณ์." เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง การพิจารณาตำแหน่งทางวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 21 มิถุนายน 2525 (อัดสำเนา)

ลิขิต ธีรเวคิน. "ทิศทางญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย." *ไทย - ญี่ปุ่นศึกษา* (มกราคม - มีนาคม 2529) : 6-13.

เสน่ห์ จามริก. สัมภาษณ์ลงใน "ทัศนะทางการวิจัยของสามนักวิชาการ." *จุลสารไทยคดีศึกษา* 3 (กันยายน 2528) : 4 - 40.

Washi, Haruo, "Nittai Bunka Kooryuu ni tsuite." *Kurunteepu* (February 1988) : 1 - 6.

Yamazaki, Masakazu. "Jinruishiteki Kooken o Mezashite." *Kokusai Kooryuu* 44 (October 1987) : 28 - 33.